

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI O‘ZBEKISTON MILLIY
UNIVERSITETINING JIZZAX FILIALI**

KOMPYUTER ILMLARI VA MUHANDISLIK TEXNOLOGIYALARI
mavzusidagi Xalqaro ilmiy-texnik anjuman materiallari to‘plami
2026-yil 25-26-sentabr

(1-qism)

JIZZAX-2026

Kompyuter ilmlari va muhandislik texnologiyalari. Xalqaro ilmiy-texnik anjuman materiallari to'plami – Jizzax: O'zMU Jizzax filiali, 2026-yil 25-26-sentabr. 507-bet.

Xalqaro miqyosidagi ilmiy-texnik anjuman materiallarida zamonaviy kompyuter ilmlari va muhandislik texnologiyalari sohasidagi innovatsion tadqiqotlar aks etgan.

Globalashuv sharoitida davlatimizni yanada barqaror va jadal sur'atlar bilan rivojlantirish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar samarasini yaxshilash sohasidagi ilmiy-tadqiqot ishlariga alohida e'tibor qaratilgan. Zero iqtisodiyotning, ijtimoiy sohalarni qamrab olgan modernizatsiya jarayonlari, hayotning barcha sohalarini liberallashtirishni talab qilmoqda.

Ushbu ilmiy ma'ruza tezislari to'plamida mamlakatimiz va xorijlik turli yo'nalishlarda faoliyat olib borayotgan mutaxassislar, olimlar, professor-o'qituvchilar, ilmiy tadqiqot institutlari va markazlarining ilmiy xodimlari, tadqiqotchilari, magistr va talabalarining ilmiy-tadqiqot ishlari natijalari mujassamlashgan.

Mas'ul muharrirlar: DSc.prof. Turakulov O.X., t.f.n., dots. Baboyev A.M.

Tahrir hay'ati a'zolari: p.f.d.(DSc), prof. Turakulov O.X., t.f.n., dots. Baboyev A.M., t.f.f.d.(PhD), prof. Abduraxmanov R.A., p.f.f.d.(PhD) Eshankulov B.S., p.f.n., dots. Aliqulov S.T., p.f.n., dots. Alimov N.N., p.f.f.d.(PhD), dots. Alibayev S.X., t.f.f.d.(PhD), dots. Abdumalikov A.A., p.f.f.d.(PhD) Hafizov E.A., f.f.f.d.(PhD) dots., Norbekova B.Sh. p.f.f.d.(PhD) dots. Sindorov L.K., t.f.f.d.(PhD), dots. Nasirov B.U., b.f.f.d. (PhD) O'ralov A.I., p.f.n., dots. Aliqulov S.T., t.f.f.d.(PhD) Kuvandikov J.T., i.f.n., dots. Tsoy M.P., Sharipova S.F., Jo'rayev M.M.

Mazkur to'plamga kiritilgan ma'ruza tezislarining mazmuni, undagi statistik ma'lumotlar va me'yoriy hujjatlarning to'g'riligi hamda tanqidiy fikr-mulohazalar, keltirilgan takliflarga mualliflarning o'zlari mas'uldirlar.

YANGI O‘ZBEKISTONDA INKLYUZIV TA’LIM SHAROITIDA ALOHIDA EHTYOJLI BOLALAR PSIXOLOGIYASINING O‘ZIGA XOSLIGI

Stajyor o‘qituvchi Boyqulova Mohinur Ravshan qizi

Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy universiteti Jizzax filiali

[*mohinurboyqulova025@gmail.com*](mailto:mohinurboyqulova025@gmail.com)

Boyqulov Azamat Maxram o‘g‘li

Jizzax viloyat Pedagogik mahorat markazi o‘qituvchisi

[*azamatboyqulov223@gmail.com*](mailto:azamatboyqulov223@gmail.com)

Annotatsiya. Ushbu ilmiy tezisdagi inklyuziv ta’lim muhitiga jalb qilingan va rivojlanishida o‘ziga xosliklari bo‘lgan bolalar ruhiyatining transformatsion jihatlari tadqiq etilgan. Muallif tomonidan mahalliy va chet el olimlarining konseptual qarashlari sintez qilinib, ATEB o‘quvchilarining emotsional o‘zgarishlari va ijtimoiy adaptatsiyasini optimallashtirish masalalari tahlilga tortilgan.

Kalit so‘zlar: inklyuziya fenomeni, o‘ziga xos psixologik rivojlanish, intellektual kompensatsiya, sotsializatsiya barerlari, tyutorlik hamrohligi.

Zamonaviy O‘zbekiston taraqqiyotining bugungi bosqichida barcha ijtimoiy qatlamlar, xususan, jismoniy yoki sensor cheklovlari mavjud yoshlar uchun teng pedagogik imkoniyatlar maydonini yaratish ustuvor vazifa hisoblanadi. Inklyuziv ta’lim konseptining amaliyotga tatbiq etilishi shunchaki mexanik integratsiya jarayoni bo‘lmay, u bevosita alohida ta’lim ehtiyojlariga ega (ATEB) o‘quvchilarning psixologik konformizmini va ichki salohiyatini yuzaga chiqarishni ko‘zda tutadi. Shu bois, ushbu kichik guruh vakillarining ruhiy tabiatini o‘rganish, ularning adaptiv imkoniyatlarini kengaytirish bugungi kun psixologiya fani uchun g‘oyat dolzarbdir. Psixologik tahlillar tarixiga nazar tashlasak, disontogenez muammolari va rivojlanishi turlicha bo‘lgan bolalar ruhiyatining kompensatorlik xususiyatlari L.S.Vigotskiy tomonidan ilgari surilgan madaniy-tarixiy konsepsiyada fundamental yoritilgan. G‘arb ilmiy maktabi vakillaridan D.Mitchell hamda T.Armstronglar inklyuziv dars xonalarida o‘quvchilarning ruhiy qulayligi intellektual samaradorlikning bosh omili ekanini isbotlaganlar. O‘zbekiston amaliy psixologiyasi muhitida esa anomal bolalar shaxsiyati, ularning nutqiy hamda sotsio-madaniy integratsiyasi professor G‘.B. Shoumarov, akademik E.G‘. G‘oziyev, shuningdek, professor L.R.Mo‘minova va F.U.Qodirovalar tomonidan tizimli tahlil qilingan.

Inklyuziv guruhlarda ta’lim olayotgan bolalar psixologik tuzilishini tahlil qilish, ularda o‘ziga xos ruhiy qonuniyatlar mavjudligini ko‘rsatadi. Buyuk psixolog L.S.Vigotskiy o‘z vaqtida har qanday organizm jismoniy kamchilikka duch kelganda, uni boshqa a‘zolar hisobiga to‘ldirishga, ya’ni psixik kompensatsiyaga intilishini asoslab bergan edi. Biroq, ommaviy ta’lim muhitida ushbu mexanizmlar doim ham silliq kechmaydi. Chet ellik olim D.Mitchellning tadqiqotlariga ko‘ra, maxsus ehtiyojli bolaning akademik muvaffaqiyati uning dars jarayonidagi xavfsizlik va jamoaga tegishlilik hissiga bevosita mutanosibdir. Agar bolada integratsiyalashgan sinfda emotsional xotirjamlik bo‘lmasa, uning kognitiv faolligi

pasayib ketadi. Yurtimiz olimlaridan G.B.Shoumarov esa muammoning mikro-ijtimoiy tomonlariga e'tibor qaratib, bolaning maktab muhitiga moslashuv darajasi uning oilasidagi psixologik iqlim bilan chambarchas bog'liqligini qayd etadi. Ota-onalarning o'ta yuqori himoyasi (giperopeka) bolada mustaqillik hissining so'nishiga olib kelishi mumkin. Olimlarning izlanishlaridan chiqargan fikrlariga ko'ra, ATEB bolalar ruhiyatining o'ziga xosligi quyidagi uchta dominant omil bilan xarakterlanadi:

Affektiv beqarorlik: Tashqi ta'sirlarga nisbatan yuqori reaktivlik, ya'ni tez xavotirlanish yoki o'ziga yopilish (introversiya).

Kompensatorlik dinamikasi: Biror bir sensor tizimning sustligi (masalan, ko'rish) boshqa bir idrok kanalining (eshitish va taktil) o'ta sezgirlashishiga sabab bo'lishi.

Sotsial identifikatsiya qiyinchiliklari: Tengdoshlari bilan muloqotda "Men" obrazining deformatsiyalanish xavfi.

Pedagogik-psixologik tizimda F.U.Qodirova ta'kidlaganidek, har bir bola uchun tabaqalashtirilgan yondashuv muhim ahamiyat kasb etadi. Maktab amaliyotida faqat standart dasturlar bilan cheklanmay, bolaning emotsional portretini inobatga olish lozim. Xorijiy va milliy psixologik tadqiqotlar sintezi shuni ko'rsatadiki, Yangi O'zbekiston ta'lim tizimida inklyuziyani to'g'ri shakllantirish uchun faqatgina texnik qulayliklar yetarli emas. Eng asosiysi, alohida ehtiyojli bolaning ichki xavotirlarini bartaraf etish, unda ijobiy "Men" konsepsiyasini uyg'otish va maktab psixologlari hamda guruh rahbarlari yordamida har bir o'quvchiga individual adaptiv korreksiya yo'laklarini yaratish hisoblanadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Выготский Л. С. Основы дефектологии. — Санкт-Петербург: Лань, 2003. — С. 84-96.
2. Mitchell D. What Really Works in Special and Inclusive Education. — London: Routledge, 2014. — P. 45-52.
3. Шоумаров Г. Б. Этнопсихология ва дифференциал психология муаммолари. — Тошкент: Фан, 2019. — Б. 112-120.
4. Қодирова Ф. У., Матсуева Ш. М. Инклюзив таълимнинг ташкилий-методик асослари. — Тошкент: Мухаррир, 2021. — Б. 78-85.

BO'LAJAK TEXNOLOGIK TA'LIM O'QITUVCHILARINING O'YMAKORLIK KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI

*P.f.b.f.d., P.h.D.dots U.X.To'raqulov Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston
Milliy universiteti Jizzax filiali*

*Ergashev Maxmudjon Murodali o'g'li Mirzo Ulug'bek nomidagi
O'zbekiston Milliy universiteti Jizzax filiali "Psixologiya" kafedrası*

Mustaqil izlanuvchi

maxmudjonergashev243596@gmail.com